

Innspill dialogmøte bærekraftig matsystem -NMBU

Formålet med møtet var å samle sentrale aktører fra fagmiljøer, matvarebransjen og siviltt samfunn til dialog for å drøfte veien videre for å sikre et mer bærekraftig matsystem for at Norge skal nå bærekraftsmålene innen 2030. Innspillene vil bli brukt i regjeringens videre arbeid med bærekraftige matsystemer og inngå i en statusrapport til FN. Det hadde en betydelig verdi at det ble lagt vekt på dialog mellom parter med ulike ståsteder i møter, spesielt i et debattmiljø som har utviklet seg til å være ganske polarisert.

Hovedmålet er å sikre nok sunn mat på en bærekraftig måte, med tanke på sosiale forhold, klima, miljø og økonomi. For å oppnå dette trenger vi mer kunnskap. Og mer systemtenkning. En tilnærming som ser på hele matproduksjonssystemet for å finne bærekraftige løsninger. Systemtenkning analyserer forholdene i matkjeden og resultatene av aktivitetene innenfor systemet, både økonomisk og miljømessig. Tilbakemeldingsløkker er viktige, og de forekommer mellom ulike deler av matkjeden og påvirker sosioøkonomiske og miljømessige resultater. Dette inkluderer aspekter som matsikkerhet og jorderosjon. Ved å bruke systemanalyser ser vi ikke-lineære prosesser i matsystemet og kan vurdere avveininger mellom ulike politiske mål. Systemtenkning gir et bredere perspektiv for å løse rotårsakene til problemer som fattigdom, underernæring, klimaendringer og tap av naturmangfold. Norge har i mange år hatt en handlingsplan for bærekraftige matsystem i utviklingspolitikken: Mat, mennesker og miljø, 2019. Matsikkerhet både i Norge og internasjonalt er en prioritering også for dagens norske regjering. Det er derfor ganske påfallende at vi har en handlingsplan for bærekraftige matsystem for norsk bistand, men ikke en for norske matsystem så vidt oss bekjent.

Det globale matsystemet slipper ut omtrent 30% av de globale klimagassene, bidrar til 80% av tropisk avskoging, og er en hovedårsak til jorderosjon og ørkenspredning, vannmangel og redusert naturmangfold. Vi er helt avhengig av gode økosystemtjenester for å overleve. Klimaendringer sammen med jord- og miljøforringelse er delvis forårsaket av – og har negative konsekvenser for – matsystemet. Måten vi produserer og konsumerer mat på har konsekvenser for helsen til mennesker, dyr, planter og selve planeten. Når vi snakker om det norske matsystemet så må vi se det i lys av at vi er en del av verden, og i denne sammenhengen ikke en liten del av verden fordi vi har en produksjon og et forbruk som er lang høyere enn planetens tålegrenser². Samtidig er Norge på toppen blant klimaskeptikere³ noe som igjen påvirker våre forbruks- og produksjonsmønstre. WWF har laget en rapport² som viser at Norge overskrider planetens tålegrenser for alle seks fotavtrykkene, og at reduksjoner fra 30% (nitrogenavtrykk) til 90% (fosforavtrykk) er nødvendige for å bringe Norges fotavtrykk tilbake innenfor planetens grenser. WWF har identifisert risikoer og løsninger for matsektoren i flere betydningsfulle rapporter, og konkludert med at forbruk og produksjon av mat må transformeres på tre hovedområder, overgang til bærekraftige landbrukspraksiser basert på agroøkologi, overgang til plantebaserte kosthold og reduksjon av matsvinn. Disse transformasjonene støttes bredt av flere forsknings- og internasjonale organisasjoner, inkludert ressurspanelet. Estimer viser at investeringer som er nødvendige for å transformere matsystemene, vil føre til 15 ganger mer verdi i form av unngåtte negative kostnader, og skape fordeler for økonomien, samfunnet og planeten. Det er bred enighet om at vi må redusere matsvinnet, men vi vet ikke hvordan. De to andre overgangene WWF beskriver skaper mye debatt i Norge med høy temperatur og hvor det er viktig at vi klarer å opprettholde god dialog og ikke sette hverandre i båser. Men heller møte hverandres synspunkter med mer nysgjerrighet. Samtidig har vi et overordnet ansvar for matsikkerhet med sikre forsyningslinjer og med lav miljøpåvirkning. Det er ofte i

dette skjæringspunktet at det oppstår gnisninger mellom ulike fagmiljøer. Samtidig har vi et ansvar for å produsere mat, så selv om vi må redusere og endre forbruket vårt av animalske matvarer og mat generelt, er det også nødvendig å utnytte tilgjengelige ressurser til matproduksjon. Dette innebærer også utnyttelse av reststrømmer og biprodukter, samt å unngå konkurranse mellom mat og fôr.

Det er en kompleks sammenheng mellom utslipp av klimagasser og forbrukernes preferanser, produksjon av mat, og alle leddene mellom. Kunnskapen om utslipp av klimagasser fra det norske matsystemet må videreutvikles. Dette gjelder blant annet hvordan konsum, og organisering av distribusjon, grossistledd, videreforedling og primærproduksjon påvirker utslipp av klimagasser i de ulike leddene skriver klimautvalget 250⁵. Her savner vi at vi også må ha mer kunnskap om sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft enn klima alene når Norge skal omstille seg.

Forskere ved NTNU har gjennom intervjuer vist at forbrukerne er opptatt av bærekraft, men at de vet lite om hva som er bærekraftig mat⁴. For å få til riktige endringer i matsystemet, må vi dermed gjøre en rekke avveininger rundt komplekse problemstillinger. Det er behov for mer forskning og pålitelig kunnskap og informasjon om hva bærekraftig mat og matsystemer faktisk er. Forskningen bør være uavhengig og kunne se på disruptive løsninger, som for eksempel løsninger som utfordrer hvordan dagens matproduksjon er basert på stadig økonomisk vekst. I flere tiår har visst at det å tilsette lipider i fôr til kua reduserer metanutslippene, men bonden kjenner ikke til det eller ser det kun som en ekstra kost da produksjon av melk og kjøtt ikke øker, og det blir bare dyrere å produsere. I tillegg oppfattes kutting av CO₂ ekvivalenter som et luksusproblem i lys av de økonomiske utfordringer spesielt storfebondene har. Måten endringer i matsystemene påvirker bærekraft i sine ulike sosiale, økonomiske og miljømessige dimensjoner må være av sentral interesse for oss. Rollen til vitenskap og innovasjon er avgjørende her, da noen av de konfliktfylte problemene, eller gordiske knutene, knyttet til endringer i matsystemene kan løses gjennom innovasjoner. Det er en akselererende bevegelse globalt, inkludert i FN, for å ta i bruk systemtilnærminger for å bringe forbruk og produksjonsmønstre sammen for å oppnå bærekraftig utvikling gjennom en integrert tilnærming til matsystemer.

Forskning og innovasjon har en viktig rolle i det å finne forslag for å håndtere sviktene i matsystemet og akselerere transformasjonen av målsystemene. For eksempel innovasjoner knyttet til politikk for å redusere kostnadene ved sunne kosthold, innovasjoner i institusjoner, innovasjoner innenfor teknologi for planteforedling, dyrehelse, produksjon av nytt protein, innovasjoner i bruk av digitale muligheter, teknologi for reduksjon av utslipp fra produksjon og mange flere. For oss er det viktig at regjeringen satser på mer forskning på hva som er bærekraftig matsystem for Norge, for å nå bærekrafts mål nr 2 uten å gå på bekostning av planetens tåleevne og for å finne framtidige løsninger.

¹Food system definition: Food Systems – Definition, Concept and Application for the UN Food Systems Summit by Joachim von Braun, Kaosar Afsana, Louise O. Fresco, Mohamed Hassan, Maximo Torero
doi.org/10.48565/scfss2021-re63

² [WWF-Reducing-Norways-Footprint.pdf](#)

³ <https://www.kcl.ac.uk/policy-institute/assets/peritia-climate-change%E2%80%8B.pdf>

⁴ [De unge er mest opptatt av bærekraft og dyrevelferd \(forskning.no\)](#)

⁵ [Klimautvalget-2050.pdf \(regjeringen.no\)](#)

[6](#) BArdalen, Skjerve & Olsen, 2020 (rapporten)